

Четврта међународна конференција „Византијски споменици и свјетско наслеђе IV: Повеља за заштиту византијских споменика“ (4th International Conference “Byzantine Monuments and World Heritage IV: Charter for the Protection of Byzantine Heritage Monuments”)

Солун, Грчка 30. новембар – 2. децембар 2018. године

Четврта међународна конференција "Византијски споменици и свјетско наслеђе" је одржана од 30. новембра до 2. децембра у Солуну у Грчкој. Конференцију је организовао Европски центар за византијске и поствизантијске споменике (ЕКВММ – The European Centre for Byzantine and Post-Byzantine Monuments) под покровитељством Хеленског националног комитета за UNESCO, а одржана је у амфитеатру „Стефанос Драгумис“ Музеја византијске културе. То је уједно била водећа и завршна манифестација Европске године културне баштине у Грчкој.

Европски центар за византијске и поствизантијске споменике основан је 1997. године са сједиштем у Солуну. Циљ Центра је промовисање научних истраживања из области музеологије, музеографије, рестаурације, конзервације, унапређења и проучавања византијских и поствизантијских мјеста, споменика и радова на европском и међународном нивоу. Центар сарађује са Унеском, Савјетом Европе и другим европским и међународним организацијама и институцијама.

На конференцију су позвани представници 23 државе на чијим територијама се налази византијско и поствизантијско наслеђе, а учествовали су представници 21: Албаније, Алжира, Јерменије, Бахреина, Босне и Херцеговине, Бугарске, Хрватске, Кипра, Египта, Грузије, Грчке, Италије, Израела, Јордана, Либана, Марока, Палестине, Румуније, Србије, Шпаније и Сирије.

Већ од 2001. године Европски центар за византијске и поствизантијске споменике је на 1. међународној конференцији одржаној у Солуну, као и на наредним 2003. и 2006. године, дао могућност стручњацима – архитектима, рестаураторима и археолозима из 19 земаља – да расправљају о заједничким циљевима очувања и управљања споменицима византијске баштине, али и о разликама које су идентификовали у правном оквиру сваке земље, као и о праксама. Након тога, ове земље су одлучиле да повјере Центру израду "Повеље" која би представљала оквир заједнички прихваћених принципа за заштиту наслеђа за све државе које посједују и управљају византијским споменицима. Представници Босне и Херцеговине први пут су

позвани и учествовали су на 4. конференцији. Учесници треће међународне конференције, 2006. године, су се сложили да је потребно израдити Повељу, а нацрт текста Повеље је упућен на консултације Међународном експертском одбору.

Седамнаест година од почетка ове заједничке иницијативе, Солун, чији византијски споменици чине јединствени ансамбл уписан на Листу свјетске баштине, поново је постао мјесто сусрета, дискусије и размјене ставова, овог пута ради заједничке сагласности и усвајања "Повеље за заштиту споменика византијског наслеђа – Солунске повеље" ("Charter for the Protection of Byzantine heritage Monuments – The Thessaloniki Charter"). Циљ Повеље је да буде корисно научно средство за земље које садрже споменике из византијског доба на њиховој територији. Принципи Повеље треба да подстакну различите нације да доносе мјере за заштиту, проучавање и евидентирање непроцјењивих споменика које садрже.

Током трајања конференције делегати из 21 државе дискутовали су о византијском наслеђу које је временом дотрајало, уништено или оштећено током рецентних или оновремених ратних сукоба, коришћено на различите начине и од различитих народа и о културним добрима који нису обновљана на начин да могу адекватно пренијети поруку будућим генерацијама.

Повеља се односи на заштиту споменика који су производи византијске културе у погледу њиховог нематеријалног садржаја, дизајна и конструкција и који су настали на бившим територијама Византијског царства или подручју других држава, користећи различите умјетничке, архитектонске и принципе византијске традиције, као и њену интеракцију са другим традицијама. Временски повеља обухвата културна добра настала од касне антике до распада Византијског царства, укључујући и споменике изграђене у регионима гдје су се наставиле византијске културне традиције.

Географско подручје, на које се односи Повеља, протеже се око средоземног басена и црноморског региона и обухвата три континента. Територију некада огромне империје данас чине дијелови територија многих држава, које се састоје од различитих етничких група, култура, језика, вјерских и политичких идеала и различитих погледа и пракси у односу на процјену и интегралну заштиту културног наслеђа.

Цјелина споменика византијског наслеђа, без обзира на вјерско или етничко поријекло и идентитет, је предмет заштите ове Повеље, и то:

1. Појединачни споменици и њихова инфраструктура, опрема, архитектонска или друга декорација, заједно са њиховим окружењем. Ово не обухвата само изузетне креације које су значајне у историји архитектуре и умјетности, већ и све објекте и структуре друштвеног, културног, научног, историјског, археолошког, техничког или симболичког значаја;

2. Архитектонске комплексе заједно са окружењем, као што су манастири, келије, пољопривредни или индустријски комплекси, административне комплексе, гробља, итд.;

3. Насеља као што су историјски градови, села и сусједства, без обзира на степен очуваности, заједно са њиховим просторним окружењем, њиховим конструкцијама и просторима;

4. Утврђења и објекте инфраструктуре као што су аквадукти, цистерне, купатила, фонтане, каменоломи, путеви, мостови, луке и сл.;

5. Археолошка налазишта заједно са њиховим ширим окружењем;

6. Вјерске локације различитих заједница, историјске пејзаже, вртове, паркове, локације од антропогеографског интереса, које потврђују еволуцију односа појединаца или заједница са њиховим природним окружењем.

Три основна поглавља Повеље су:

А) Препоруке за заштиту споменика византијског наслеђа

Б) Препоруке за рестаурацију и конзервацију споменика византијског наслеђа

Ц) Препоруке за управљање споменицима византијског наслеђа

Прво поглавље односи се на идентификацију, истраживање и документовање споменика, правну заштиту, заштиту путем регионалног и урбаног планирања и археолошка истраживања. Друго поглавље односи се на принципе очувања, интердисциплинарну сарадњу, материјале и технике, декорацију и имплементацију пројеката. Оно што је битно у овом поглављу Повеље, за државе на чијим територијама су уништавана културна добра током рецентних ратних сукоба, је да је дефинисано да би требало избјећи реконструкцију читавог споменика али да је иста потенцијално прихватљива у изузетно ријетким случајевима, када су укључени одређени социјални или културни разлози. Треће поглавље обухвата функцију, доступност посјетиоцима, промоцију кроз националне и међународне програме, управљање археолошким локалитетима, међународну сарадњу, истраживања и професионалну експертизу и јавну свијест. Повеља је прослијеђена Унеску ради ратификације, а након тога ће бити прослијеђена свим државама потписницама.

Поводом конференције, 29. новембра у Музеју византијске културе у Солуну отворена је изложба фотографија о византијским и поствизантијским споменицима, који су у периоду од 1978. до 2018. године добили европску награду за културну баштину (Europa Nostra Awards). Један од главних говорника на отварању Конференције била је директор Центра за свјетску баштину Isabelle Anatole-Gabriel. Посебну пажњу привукло је предавање о тренутном стању византијских споменика у Сирији од стране Hammam Saad замјеника директора Одјељења за археолошка истраживања Министарства културе Арапске Републике Сирије. Министар културе и спорта Грчке Мирсини Зорба, градоначелник Солуна Јанис Бутарис и предсједник Хеленског националног комитета за Унеско, Екатерини Цицикоста затворили су конференцију, када је у ротонди Светог Георгија уприличен концерт ансамбла Ex Silentio који су изводили медитеранску средњовјековну музику.

Милијана Окиљ